

n moet. Als ook
ijn de menschen
a brochure heet,
ht waar!": „Het
blad te vullen
og wat. Uit zijn

derbos moet dit
a hij voorloopig
zie een driestar

Schep zel, aan
e kwestie...cand
ik heb me vrij
ord vrijmaking
werpt zich iede-
e, dat hij mag
verboden" werd
i waren. Hij zal
maar is: hartig
e HANDELEN,
privileges" zich
als ze niet door
in 1944 niet, op
hergeven waren.
stering te bren-
13, zegt: „Velen
MEER. Ze zui-
EN GETUIGEN
kerk".

in blijven-in-ek-
heid. Of anders
n 't kerkverband
n formulieren).
goede hoop. De
bezwaren („Jeu-
id"). Ook tegen
onder de tafel,
ij kan begrijpen.
de B. maar niet
kampen zelfs de
er. Maar merk-
Schilder in zijn
de waarheid en
e die ééne fout:
naarop dr de B.
k thans, wat ik
ed, nu dr de B.
stuk voor stuk

voordat onze be-
dinetje inbracht
(als ik hem lees)
an nog verder.
deeren, dat ook
aar in zijn ver-
r van hen, ge-
e (de synodale
nug spijt krijgt
opvatting „kwa-
gt: dat de doop
evangeliebelofte,
achtoffer is van
het weekblad,
zoo scherp aan

patrouilleeren
veerstand moe-
ei soort. Er is
enmaatschappij
af en toe toch
gereformeerde
n bij heel veel
ast achter den
vermoedheid
sleven uiteen in
ed wordt niet
en indruk dat
Zondags gele-
e psalmen wor-
teslagen, maar
te en de blijd-
oeken. En de
vende broeders
allemaal sleur-
ers zou ik an-
et geeft, maak
heeft immers
e en zijn dienst
nbetlijk noodig
de verschijnse-
eren, niet het
eldheid, maar
am als geest.
Wat ze voorts
de vermaning
van den ver-
t het mis met
kunnen gaan
te noodig heb-
van Gods ge-
g groeten loon
n — nu afge-
is: een paar
ke demobilisa-
eren. Ik sprak
lig in den put
varen pas van
boven aange-
t ze hun rust

Ik ben benuwd, hoe de synodocratische pers zal han-
delen met deze oproepen tot bekeering. De Heida's bro-
chure heet: Ruimt de steenen weg! Die van dr Masse-
link. Want Hij is onze Vrede. Die van dr Schep: Het is
wel waar!!! Alle drie uitgaven van J. Niemeijer, Gro-
ningen. K. S.

„Afgezien“

Berkouwer schrijft in Ger. Wtbl. iets over Greijdanus en mij. Onderwerp: gemeene gratie.

Greijdanus schreef (Wezen v. h. Calvinisme): „Daar-
om zonken Adam en Eva niet terstond na hun eerste
zondigen in het eeuwige verderf. Afgezien daarvan, dat
God hen zaligen wilde om Christus' wil, de menscheit
moest geboren worden en zich ontwikkelen tot het laa-
ste kind, dat geboren zou worden“.

Over die uitspraak, heel eenvoudig dunkt me, en klaaf,
verblijde ik me destijds; dat was van Greijdanus een
welkomme erkenning, dat terecht dit element in het debat
gebracht was ter doorbreking van de kuyperiaansche con-
structie: we „zouden“ allemaal verdoemd zijn, „Indien
God“ direct den volken toorn ontlaan had; die volle ont-
lading bleef uit: ergo, we deelen allemaal in „gemade“.

Naar het recept: geef me een letter schrift, en ik nung
u, schrijft nu Berkouwer, van wien we, eerlijk gezegd,
zülke „polemie“ niet verwacht hadden: „hier wordt (door
Greijdanus) maar even geredeneerd afgezien van Gods wil
tot zaliging om Christus' wil. Het is niet in te zien, hoe
een geloovigs het recht voor zich zou mogen opelschen,
hiervan af te zien, waar het Woord Gods ons voor heel
het leven en denken roept om hierop juist ten volle acht
te geven“.

Ja, nog meer. Van dik hout zaagt ook Berkouwer plan-
ken; het is me, alsof ik Hepp hoor uit vroeger dagen.
Hij holt door: „Men mag dan ook met stelligheid ponee-
ren, dat dit „afgezien van“ zeker niet tot het „wezen“
van het Calvinisme behoort“. Hoofdartikel Ger. Wtbl.
Volgende zin: „Bij zulke beschouwing (i, de wagen is
op stoom.....) ziet men af van wat tot de inhoud der
Openbaring behoort“. Ja, ja, en dat staat er dan van
Greijdanus.

Nog is Berkouwer niet klaar: „Men schermt dit volle
licht af“ (de wagen is nu op volle toeren), „en denkt zoo
tot meerder inzicht te kunnen komen“.

Natuurlijk is die heele tirade een slag in het lucht-
ledige. „Afgezien van“ beteekent niets anders dan dit:
„daargelaten, voor het oogenblik“. We zeggen dat alle-
maal duizend keer. Als ik zeg: „afgezien van het feit,
dat Greijdanus Berkouwer's respect verdient, moet Ber-
kouwer toch bedenken, dat ook hij zelf zijn naam als
rustig argumentator heeft op te houden, en dus met zulke
lichte kost geen hoofdartikelen opvullen moet“, heb ik
dan het volle licht afgeschermd van de lamp van Greij-
danus? Welpeet: ik zou liever mijn hand hebben zien
verlammen, dan mijn naam te zetten daar waar Berkou-
wer hem zette: onder Greijdanus' schorsingsbul.

„Afgezien van“ beteekent: behalve aan dit, moeten we
ook nog denken aan dat. Niet één lamp wordt afgeschermd,
maar het scherm, dat Kuyper om een andere lamp had
geknutseld, wordt er afgehaald. Afgezien van Greijdanus'
eer, had Berkouwer dat terwille van eigen naam moeten
onder de oogen zien.

Afgezien van Greijdanus krijgt ook ondergeteekende
eer dergelijke beurt.

Volgende maal daarover.

K. S.

Een onopgelost probleem

Annie Ferwerda-v. d. Berg: „Maak ons
getrouwd“. — Uitgeverij In den toren,
Naarden. 1949.

Het is al eenige tientallen jaren geleden weer, dat
de huwelijksprobleem-roman bloeide. Toen in het be-
gin dezer eeuw de psychologische roman zich begon
te ontwikkelen, kon het niet anders of ook de huwe-
lijksverhoudingen werden onder de loupe genomen.

Merkwaardig was het, dat vooral vrouwen zich in
haar romans met het huwelijk bezighielden en daarbij
een gedurfdheid en consequentiezucht aan den dag
legden, die aan het ongelofelijke grensden. Zij maak-
ten er emancipatoromans van en nog wel van het
ergste soort. Voor het grootste realisme deinsden zij
niet terug, om het onbetwistbare recht van de vrouw
op een eigen leven, ook in het huwelijk, aan te toonen.
Opzettelijk, met ontstellend cynisme soms, werd het
probleem in zijn uiterste consequenties op de spits
gedreven, ten einde te demonstreeren, dat goddelijke
noch menselijke moraal de vrouw mocht weerhou-
den bij het zoeken naar eigen geluk.

Gelukkig wekte deze goddelooze literatuur reactie
op, ook van niet-christelijke zijde. De roman van I.
Boudier-Bakker: het Spiegeltje, hoewel om zijn hu-
manistische strekking voor ons niet aanvaardbaar,
gaf een oplossing, die weer rekening hield met de
verantwoordelijkheid van den mensch voor zijn daden.

De meeste dezer emancipatie-romans zijn gelukkig
vergeten, ook de reactie roman van Mevr. Boudier-
Bakker wordt weinig meer gelezen. Toch weet ieder
wel, dat dit niet wil zeggen, dat het met het huwelijks-
leven nu overal in orde is, zoodat de literatuur daar
geen stof meer kan vinden voor actuele romans.
Spreekt men niet juist in onze dagen van huwelijks-
nood? Tracht men deze niet juist nu te lenigen met
consultatiebureaus voor huwelijksmoelijkheden? Is
het misschien zóó, dat de schrijvers gevoelen, niet met
goedkope driehoeksverhoudingen te kunnen volstaan
en daarom dit gecompliceerde religieus-ethisch-sociale
probleem maar liever vermijden?

Het zou een verheugend feit geweest zijn, als nu
van Christelijke zijde getracht werd, niet alleen het
probleem zuiver te stellen, maar het ook in echt bij-
belschen zin op te lossen of althans den weg naar de
goede oplossing te wijzen. In alle opzichten echter stelt
het boek van Mevr. Ferwerda-v. d. Berg teleur. Zij
ziet wel het probleem, doch ziet er blijkbaar geen
weg mee.

Het thema is als volgt: Een begaafde jonge vrouw
getrouwd met een man die veel van haar houdt en
moeder van een lief, maar druk gezin, voelt zich ho-
peloos eenzaam. Haar hart is vol van edele gedachten,
maar ze kan die niet kwijt in haar gezin, ja de weinig
geestverheffende, hoewel nuttige en noodzakelijke
huiselijke bezigheden vinden amper waardeering. Ein-
delijk totaal overspannen, gaat zij op raad van een

vriend, met volkomen instemming van haar man, een
tijdlang in Amsterdam alleen een kamer bewonen.
Daar maakt zij kennis met een dokter, die haar be-
handelt en spoedig haar vriendelijke raadsman wordt.
Hij is zielsverwant met haar, ook eenzaam in een on-
gelukkig huwelijk. Zij vullen bij elkaar het gemis aan
en er groeit langzaam een harmonieuze omgang, die
tot liefde aangroeit. Beiden blijven echter trouw, door-
dat zij die binnen de grenzen van een platonische, gees-
telijke liefde weten te houden. De arts weet haar te
overtuigen van haar artistiek talent en raadt haar
aan, haar hart in kunst zich te laten uitspreken. Zij
volgt dien raad op en stuurt haar kunstgewrochten
naar haar raadsman, die daar schriftelijk en mondeling
op antwoordt. Als hij haar eindelijk raadt naar haar
gezin terug te keeren, verscheurt zij al het geschrevene
en dwaalt als een ulzinnige in Amsterdam rond. De
dokter vindt haar en brengt alles weer in orde. Er
zal een geestelijke liefde, zonder eros, tusschen hen
blijven bestaan; zij zullen elkaar blijven schrijven als
geestelijke gelieven en daardoor gesterkt zullen beiden
hun echte, ongelukkige huwelijk kunnen dragen en
zelfs op hooger peil brengen.

Zoo keert zij terug naar haar man en kinderen, die
haar vol blijdschap ontvangen. Alles lijkt in orde,
daar de correspondentie blijft, waarin zij haar een-
zaamheid kan afregeeren. In werkelijkheid is voor
haar de arts haar geliefde, haar man slechts de be-
zitter. Tot een wonderlijk avontuur met de dochter
van haar overleden vriendin, haar doet zien welk een
ontzaglijk moeilijke, zware, verantwoordelijke taak de
moeder heeft in haar gezin. En zoo vindt zij door de
kinderen, haar man terug.

Uit dit korte exposé blijkt reeds, naar ik hoop, dat
wij hier te maken hebben met een boek, dat een be-
langrijk probleem aansnijdt: de begaafde vrouw, die
niet begrepen wordt door haar liefhebbende echtge-
noot, omdat deze zich niet kan indenken, dat een
vrouw nog voor andere dingen kan voelen dan haar
huishoudelijke bezigheden. De man, vriendelijk en op-
gewekt zoolang de kleine dingen van het huisgezin
ordelijk verlopen, maar die zich niet kan voorstellen
dat 'n vrouw daarin niet met haar hart en ziel kan op-
gaan; die zijn eigen vrijen tijd voor zich zelf besteedt
en zijn vrouw eigenlijk niet hooger schat dan een huis-
houdster met wie men geen hartsgeheimen uitwisselt.

Toch is de schrijfster er niet in geslaagd dit con-
flict aangrijpend uit te beelden. De man blijft te veel
een goede, onbenullige echtgenoot, die niet meer ver-
langt van zijn vrouw dan netjes kousenstoppen. De
vrouw spreekt heel veel over haar eenzaamheid, die
bestaat uit een volheid, die ze niet kwijt kan. Maar
nergens uit het boek blijkt iets van die groote ge-
dachten. De conversatie daarover staat niet op een
zeer hoog peil, te veel moeten tranen doen gelooven,
wat de woorden niet kunnen uitspreken. Zij herinnert
sterk aan de vrouwenfiguren uit den tijd van het sen-

maar, want ik wou er haring of kuit van hebben
waarom de man zoo donker keek.

„Hebt u moeilijkheden?“ vroeg ik.

„Geen persoonlijke“, was het antwoord. „Maar wie
bent u?“

Wij stelden ons aan elkaar voor.

„Als u geen persoonlijke moeilijkheden hebt, ziet u
dan de situatie in dit land en in de wereld misschien
donker in?“

„Ja, inderdaad. Om te beginnen is het onzin, dat
wij hier nog zijn als militaire waarnemers.“ Er is
geen demarcatielij meer, en wat de guerilla's nu nog
doen is niets anders dan moorden en plunderen. De
Nederlanders hebben groot gelijk dat zij daar kras
tegen optreden, en het is dwaasheid dat wij als mili-
taire waarnemers hen daarin zouden hinderen. Ik heb
dan ook mijn chefs gerapporteerd, dat er niets meer
waar te nemen valt en dat we er verstandig aan doen
nu spoedig naar huis te gaan“.

„Vindt u dan niet, dat de Nederlanders hier weg
moeten?“

„Neen, wat nu in Indië gebeurt maakt het duidelijk
genoeg, dat dit niet gaat om een eerlijken strijd voor
zelfbestuur. Rusland heeft belang bij den chaos hier,
en dien chaos kan de republiek niet verhinderen“.

„Is alleen de situatie in dit land de oorzaak van
uw bezorgdheid?“

„O neen, het is heel het optreden van Rusland na
den oorlog dat met zorg vervult. En nog meer het
optreden van onze politici daartegenover. Naar mili-
taire inzichten is het nu den tijd om Rusland aan te
pakken. Nu is het nog gemakkelijk klein te krijgen.
Met de atoombomb en ons overwicht in de lucht, en
met Rusland's kwetsbaarheid voor onze bommenwer-
pers zou het niet moeilijk zijn snel met Rusland af
te rekenen“.

„Zou de geallieerde macht dan in staat zijn Rusland
in West-Europa tegen te houden?“

„Dat niet. Maar een leger kan niet vechten zonder
dat het aanvoer krijgt. Amerika kan Ruslands aan-
voer thans in korten tijd vernietigen. Daarom zou

1) Dit gesprek viel vóór de teruggave van Djoeja aan
Soekarno c.s.

Rusland het nu moeilijk langer dan een jaar kunnen
uithouden. Maar over vijf jaar staan de zaken heel
anders“. Hij schudde zijn hoofd.

„Maar waarom pakt Amerika dan niet door?“

„Amerika had Rusland aan willen pakken door de
blokkade van Berlijn met geweld te breken. Engeland
was daartoe ook bereid, maar Frankrijk heeft ons
ervan teruggehouden. Het Fransche volk is oorlog-
moe en vreest een derde bezetting, en dat zoo spoedig
na de tweede. Bovendien is het de vraag of Rusland
thans gevochten zou hebben. Meer waarschijnlijk is
dat Rusland toegeeft zoodra wij naar de wapenen
grijpen en dus noch om Berlijn, noch om eenige andere
kwestie een oorlog begint, omdat het wel weet, dat
het dan zeker verliest“.

„Maar de luchtbrug naar Berlijn kost Amerika toch
heel wat geld? Waarom maken jullie dan in elk ge-
val geen eind aan die blokkade?“

„Die luchtbrug kost ons niets. Wij moeten toch
onze piloten opleiden. Of die piloten nu met kisten,
die met vrachtgoederen geladen zijn oefenen, of dat
zij oefenen in het vliegen met een bommenlast, dat
blijft hetzelfde. Daarom is Rusland wel bereid de blok-
kade op te heffen“ nu het ziet dat wij toch niet uit
Berlijn weggaan, Rusland heeft een hekel aan de
luchtbrug. Wij hebben er alleen maar voordeel van“.

„U denkt dus, dat Rusland binnen afzienbaren tijd
„Ik weet het niet, ik ben geen politicus en de poli-
tici maken het tenslotte uit. En die bekijken deze
zaken weer van hun kant. Militair gezien is het echter
overantwoordelijk te wachten. Het komt toch en
dan is het beter nu. Maar nog eens: het is de vraag
of Rusland zal beginnen. En Rusland moet beginnen,
dat is van belang voor de publieke opinie. Rusland
zal, welke provocatie ook momenteel, waarschijnlijk
wel slikken“.

Het gesprek was ten einde. Ik begreep nu volko-
men waarom deze hoge Amerikaanse officier som-
ber gestemd was. Als ik niet kon gelooven, dat Chris-
tus de wereld heeft overwonnen, zou ik zijn somber-
heid vooral na dit gesprek deelen.

J. P. v. d. STOEL Jr.

2) Dit gesprek viel voor de opheffing der blokkade.